

ПРИВРЕМЕНА БОЛНИЦА ЗА РАЊЕНИКЕ У АПРИЛСКОМ РАТУ

Разрушено Ужнџе давало је стравичну слику. Немџи су становништво и војску подвргли понижењима. Тужно су изгледали наши војници приликом предаје. Јадно и бедно су деловали официри који су се, са рукама подигнутим увис> предавали. Народ је то ноаматрао са огорчењем. Осуђивао је издају и брзу капитулацију. Осећала се жеља да се опере срамота капитулације.

Мнош војници су успели да избегну заробљавање. Народ их је скривао по кућама, спасавао да не би Њнепријатељу пали у руке и били отерани у заробљеништво. Војници су униформе замењивали за цивилна одела...

У борби за одбрану Ужица 15. априла 1941. године било је доста рањеника, војника и официра старе југословенске војске. Немџи су све рањенике смзестили у Дом Црвеног крста у Ужицу. О њима су бринули и лечили их ужички лекари под надзором немачке војске и немачких лекара.

Моја оестра Алекоија, ткачка радница, завршила је трећи курс прве пољмоћи, који је оргакизовао Црвени крст, а водили су га др Иро Гутман, његова супруга Фрида и прота Витомир Видаковић. Полазнице тога курса позване љу да пруже помоћ рањеницима смештеним у Дому Црвеног крста. Међу њима била је и Алексија.

Неколико дана касније код мене је дошао Миленко Боснић и саопштио ми да и ја треба да ое пријавим и помогнем другарицама које су већ биле ангажоване за негу рањеника. Мало сам се замислила кад ми је рекао: „Мораш!“ Нисам знала како да му кажем да ја то не знам да радим, да никад нисам видела рану и да ое чак плашим да видим рану. Боснић, као да је приметио моју забринутост, прекину ме речима:

— Знам да си млада и да ое плашиш. За тај посао треба знања, али ти ћеш то брзо научиш уз твоју оестру!..

На разстанку је додао:

— То ти је задатак! Мораш да се оспособиш. Требаће ти!..

Мметакове речи сам озбиљно схватила. Одмах оам отишла у Дом Црвеног крста и рекла сестри да -сам од Миленка добила задатак да дођем и да се пријавим. Алексија ме гледаше неко време па упита:

— Да ти ниси одбила задатак?

— Па, да оам одбила не бих ни дошла! — рекох спремно. Била је задовољна и срећна и загрли ме.

Првих дана рада у болници сестра ме је обучавала. Држала ми је неку врсту предавања. Саветовала ме како се поступа с рањеницима и храбрила ме. Говорила је да ћу ја то ове брзо савладати. Два-три дана оам само присуствовала превијању и гледала како се то ради. Поше оам, на своју велику радост, брзо успела да оавладам вештину превијања.

У овој привременој болници било је рањеника из ових крајева вдаше земље. Наши лекари и ми, помоћно особље, добро смо их неговали. Где су биле потребне хируршке интервенције рањенике смо преносили у Болницу у Крчагово, а потом смо их поново враћали у Дом Црвеног крота.

Немци су готово свакодневно долазили. Контролисали су наш рад и интервјуовали се за стање рањеника. Чим је који од рањеника био излечен, одмах је упућиван у заробљеништво. Немци су се бојали да који рањеник не побегне па су лекарима издали строш наређење и запретили им да ће одговорати за свако бекство. И поред тако строгих наређења и кантроле, лекари су задржавали на лечењу и рањенике чије је стање било добро и који су могли бити пуштени из болнице.

Поред неге рањеника добили смо задатак да у неvezаном разговору с рањеницима дознамо какво је њихово расположење у тој ситуацији. У ствари, тако је требало да дознамо да ли међу њима има чланова Партије или симпатизера КПЈ.

У једној групи рањеника налазио се ваздухопловни поручник Момчило Вукадиновић, родом из Београда. Тешко је рањен приликом одбране Ужица на Вујића брду. Рана је захватила кук. До њега је лежао резервни артиљеријски поручник Милорад Петровић, по занимању трговачки помоћник. Он је на Доваљу при одбрани Ужица био рањен у обе ноге.

Ускоро сам приметила да оу се њих двојица спријатељили и да често разговарају, а чим неко наиђе, ућуте или мењају тему разговора. Кад сам то запазила одлучила сам да о томе обавестим сестру Алексију и њену другарицу Зору. Иокористила сам прилику кад оу њих две биле оаме и рекла им шта сам приметила. Погледаше у мене па затим једна у другу и наомерјаше се. Сестра ми рече:

— Добро он то приметила. То су напредни другови! ...

Рекошће да им крадом доносе књиге на читање. Упозорише ме да будем будна и да не обраћам много пажњу на њих двојицу. Они ће ка мном разговарати кад нађу прилику.

Та пршшка ае брзо указала и неповерење према мени је нес-
тало. За време мог ноћног дежурства, док су остали рањеници спа-
вали, њих два су започели са мном разш^вор. Најпре су се изви-
њавали што су до тада према мени били резервисани. Алексија и
Зора су им рекли да са мном могу слободно разговарати, да им
могу учинити понеку услугу и да ће ое на мене, као најмлађу, нај-
мање сумњати.

Прилика за услугу ое убрзо пружила. Рањеницима није било
дозвољено да ое допиоују с родбином. Момчило и Милорад су ме
замолили да њихова писма само изнесем из болнице, а за остало
ће ое побринути Алексија и Зора. Прихватила сам пиома и изнела
их. Тада нисам ни размишљала шта би ме могло задесити ако ме
Немци открију. Пиома сам предала Алекоији и Зо-ри. Рекле су ми
да ће се писма поолати преко железничара. Тада ми нису рекле
који железничари су то чинили, али сам касније сазнала да је
главна веза у том преношењу био мој отац Милосав Савић, који
је радио на железници. Он је нашао сигурног човека који ће пис-
ма уручити. Пиома је у Београду примила мајка рањеног Момчи-
ла. Преко ње су ишла писма и Милорадовој породици, која је жи-
вила у једном селу код Крагујевца.

Број рањеника у привременој болници у Дому Црвеног крста
се постепено смањивао. Суд^бина оних који су ту још лежали била
је неизвесна. Нисмо знали шта ће бити с Момчилом и Милогра-
дом, Они су се код лекара распитивали, али су им лекари, иако
су знали шта чека рањенике, давали неодређене одшворе, јер им
нису ни омели рећи.

Тога дана ниоам радила у болници. Зора је дошла код нас
кући. Била је узнемирена и уплакана. Рекла нам је да су лекари
добили наређење да ове теже рањенике, међу њима и Момчила и
Милорада, припреме за транспорт. Пребацују их у Београд. Сест-
ру и мене та вест је тешко пошдила. Брзо смо се спремиле и
отишле у болницу. Тамо омо затекли Немце који су били одређе-
ни као пратња рањеницима, Замолила оам преко тумача да нам
дозволе да иопратимо рањенике до железничке станице. Немци
су нам то допустили. Поред наших лекара, на станици смо чекале
воз и нас три, Растали смо се од рањених другова сузних очију...

Рад у привременој болници кашије, у слободном, партизан-
ском Ужицу мнош ми је користио. Радила сам у партизанокој бол-
ници у Крчашву. Станка Лаковић, моја оестра Алекоија и Зора
Ристовић међу првима оу биле распоређене као четне болничарке
и налазиле су ое на положајима према Ваљеву.

Пооле тговлачења партизаноких онага из Ужица о оестри
Алексији нисам (ништа знала. Прве вести и поздраве од ње донела
ми је Љубинка Милосављевић априла 1942. године у ослобођеној
Фочи. Велика радост за мене је била што оам чула да је Алексија
жива. Иначе, први пут после повлачења из Ужмца оестру сам сре-
ла у јесен 1942. године. Обе омо биле радосне. Имале омо пуно

којечега једна другој да кажемо. Она ое интереоовала за родитеље и сестру, а ја јој о томе ништа нисам могла рећи, јер од повлачења никакве вести од куће нисам имала. Посте омо ое у разговору сетиле Момчила и Милорада. Ништа о њима нисмо знали све до 1944. године. Кад оу наше јединице у јеоен 1944. године по други пут ослободиле Ужице, мајка ми је испричала шта је дознала о рањенику Момчилу.

После повлачења из Ужица крајем јеоени 1941. године, моја мајка је ухапшена и из ужичког затвора отерана на Бањички логор. Остала је у логору ове док он није растурен, а тада се вратила у Ужице. Од бораца из ужичког краја сазнала је куда ое креће моја бригада. Оестру и оца нашла је у Костојевићима, а мене је нашла тек у Карану. Тада ми је иопричала да се рањени ваздухопловац Момчило Вукадиновић некако извукао да не оде у заробљеништво и из Београда побегао у рачаноки срез. Није успео да ое по»веже с партизанима, Ухватили оу га четници у некој кафани код Бајине Баште, душ га мучили и тражили да призна да је комунистички агент. Посте су га предали Немцима и отеран је у ужички затвор. Ту се нашла и моја мајка, Приликом шетње у затворском кругу Момчило и моја мајка су успели кришом да размене по неку реч. Момчило је најпре питао за Зору и мене. Мајка га је обавестила да оам ја у партизанима, а Зора заробљена.

У првој групи затворенлика из ужичког затвора Момчило Вукадиновић је отеран на Бањички логор. У другој групи била је и моја мајка. На Бањици се није видела с Момчилом. Дознала је каоније да је храбри ваздухопловац и рањеник из привремене болнице у Дому Црвеног крста изведен на стрелиште у априлу 1942. године.

Стајка САВИЋ